

PŮJČOVÁNÍ E-KNIH: SROVNÁNÍ SITUACE V ČR, USA A SRN

BORROWING E-BOOKS: COMPARISON OF THE SITUATION IN THE CZECH REPUBLIC, UNITED STATES AND GERMANY

Krčál Martin - Kříž, Jan

Masarykova univerzita

Anotace

Snahy o půjčování nebo jiné formy zpřístupňování elektronických knih v knihovnách probíhají souběžně u nás i v zahraničí. Cílem příspěvku je poskytnout srovnání situace v České republice se zahraničím a prezentovat nejznámější zahraniční služby použitelné nebo již využívané (nejen) v knihovnách. Příspěvek popisuje německé služby Onleihe, Scoobe a PaperC a americká spolupráce mezi Amazonem a společností Overdrive.

Annotation

Efforts to borrowing e-books to users are evident in the Czech Republic as well as in other countries. The aim of this paper is to provide a comparison of the situation in the Czech Republic with foreign countries and to present the some services already used (not only) in libraries. This paper describes the German services Onleihe, Scoobe and PaperC and cooperation between American companies Amazon and Overdrive.

Klíčová slova

e-knihy, půjčování e-knih, online služby, Onleihe, Scoobe, PaperC, Amazon, Overdrive

Problematika půjčování e-knih je v prostředí českých knihoven jedním z hlavních témat. Mluvit se o e-knihách začalo více na jaře loňského roku, kdy proběhla řada seminářů, díky kterým se podařilo spojit odborníky, jež se tímto tématem zabývali. Výsledkem byla prosincová konference České e-knihy v českých knihovnách, kde se poprvé ve větším zastoupení setkali knihovny, vydavatelé, prodejci knih a nadšenci z řad odborné veřejnosti. Začaly vznikat první obchodní modely a byly představovány systémy půjčování e-knih. Zajímavé v tomto kontextu je porovnání stavu u nás a v zahraničí. Situace je ve velké míře hodně podobná. I v zahraničí se hledají modely půjčování a zpřístupňování e-knih v knihovnách. Rozdílné mohou být vstupní proměnné, jimiž lze chápat např. nastavení autorského zákona v dané zemi a také jazyk produkované literatury. Čeští vydavatelé často tvrdí, že český trh je poměrně malý a nelze zde uplatňovat podobné modely jako v zahraničí, kde se pro publikování používá anglický jazyk. Anglicky psaná literatura má daleko větší cílovou skupinu a tím, že prodeje bývají mnohonásobně větší,

Lze nastavovat i nižší cenu, případně aplikovat různé obchodní modely. To v českém prostředí tak dobře nejde. Dalším problémem je aktuální znění autorského zákona, které u nás e-knihy neřeší a jejich šíření je nutné ošetřit licenční smlouvou mezi autorem a vydavatelem a dále mezi vydavatelem a koncovým zákazníkem. Problém u nás je také v tom, že e-knihy dlouho většina vydavatelů neřešila a smlouvy na úrovni autor vydavatel nejsou na elektronický věk připravené a musí se doplňovat nebo znovu uzavírat. V zemích kontinentální Evropy je autorské právo řešeno obdobně jako u nás. Naopak jiný přístup k právům k dílu má anglo-americké prostředí, kde je např. autorství díla možné převést na jinou osobu nebo dokonce na instituci. Náš příspěvek jsme se rozhodli zaměřit zejména na systémy půjčování e-knih a to v USA a v Německu, protože tam již mají fungující služby.

Při cestě po knihovnách v Německu se studenty prvního ročníku KISKu na podzim loňského roku jsem se v každé instituci ptal, zda řeší e-knihy a zda již nabízejí svým uživatelům možnost půjčování e-knih. Ve většině případů zazněla odpověď ne. Žádný takový systém nemáme. Nabízíme pouze e-knihy v databázích EBSCO, eBrary a Gale Virtual Reference Library. Občas zazněl ještě SpringerLink, Karger nebo Wiley, případně volně dostupné e-knihy na Google Books, Open Library nebo Hathi Trust. Nutno ovšem poznamenat, že jsme pobývali v knihovnách ve východním Německu (Berlín, Drážďany, Chotěbuz,...) a navštěvovali jsme zejména akademické knihovny. Systémy půjčování e-knih se v této chvíli orientují spíše na veřejné knihovny a jsou více rozšířené spíše v jižní části SRN a v okolních německy mluvících zemích (Švýcarsko a Rakousko). První službou je **Onleihe** (<http://www.onleihe.net>), kterou provozuje společnost **DiViBib** z Wiesbadenu. Firma si dala za cíl získat do knihoven mladou generaci, proto se zaměřuje na online půjčování digitálních médií, v nichž významnou roli hrají také e-knihy. Produkt je orientován na knihovny, které si koupí licenci k e-knize a tu poté mohou nabízet registrovaným uživatelům ke stažení online na jejich koncová zařízení. V reálném čase může mít e-knihu půjčenou pouze jeden uživatel. Pokud chce knihovna nabízet souběžně půjčování stejné e-knihy, musí si přikoupit další licence. Na e-knihy se aplikuje ochrana DRM, která po vypršení výpůjční doby zablokuje čtenáři přístup k e-knize a umožní její výpůjčku dalšímu uživateli. Služba byla testována již v roce 2007 v knihovnách v Hamburku, Kolíně nad Rýnem, Mnichově a Würzburgu. Dle informací na webu Onleihe.de dnes jejich službu využívá přes 200 knihoven v Německu, Rakousku a Švýcarsku, nabízí přes 40000 titulů [Onleihe, 2012] a v roce 2011 provedli přes 1,7 mil. výpůjček [Heeg, 2012]. V nabídce je pouze německá literatura.

The screenshot shows the Onleihe24 Ostbayern website interface. At the top, there is a navigation bar with the logo and the text "Dingolfing Freyung Lappersdorf Mainburg Nittendorf Passau Schwandorf Sulzbach-Rosenberg". Below this is a search bar with the text "Einfache Suche" and a search button. The main content area is divided into several sections:

- Themenbereiche:** A list of categories such as "Kinderzimmer (151)", "Jugendbibliothek (139)", "Schule & Lernen (94)", "Sachmedien & Ratgeber (1187)", "Ausbildung & Studium (2)", "Beauty & Wellness (6)", "Beruf & Karriere (38)", "Computer & Internet (59)", "Betriebssysteme (6)", "Computerspiele (1)", "Datenbanken (1)", "Grafik & Multimedia (7)", "Hardware & Technik (2)", "Internet- & Telekommunikation (11)", "Netzwerke (2)", "Office Software (10)", "Online-Dienste (8)", "Programmierung (11)", "Webdesign (1)", "Elternbibliothek (23)", "Esoterik & Astrologie (9)", "Geschichte, Völker & Länder (40)", "Gesellschaft (285)", "Gesundheit (81)".
- Informationen zum Titel:** A section for the book "Drupal 7". It includes a cover image and the following details:
  - Titel:** Webseiten erstellen mit Drupal 7
  - Content, Layout, Administration**
  - Autor:** Deutsch, Karl
  - Jahr:** 2011
  - Reihe:** Know-how ist blau
  - Verlag:** Franzis
  - Sprache:** Deutsch
  - ISBN:** 978-3-645-20049-3
  - Format:** Adobe Reader PDF
  - Geeignet für:** PC, iPad, Kindle
  - Umfang:** 289 S., zahlr. Ill.
  - Dateigröße:** 15 MB
- Kategorie:** Sachmedien & Ratgeber/ Computer & Internet/ Internet- & Telekommunikation
- Inhalt:** Das Content-Management-System Drupal steht in punkto Leistung den bekannteren CMS wie Joomla! oder TYPO3 in nichts nach. Der große Vorteil: Drupal ist extrem flexibel, sowohl beim Seitenlayout als auch bei seiner Konfiguration. Dieses Buch zeigt, wie Sie die zahllosen Einstellungen und Optionen von Drupal 7 stets im Überblick behalten und optimal konfigurieren. An praktischen Beispielen erfahren Sie, wie Sie Drupal 7 installieren, Artikel und Blogs anlegen, Benutzer verwalten und das Layout Ihrer Seite nach Ihren Wünschen gestalten.
- Benötigte Software:** A section listing required software:
  - Windows Media Player
  - Microsoft Windows Media Player 11
  - ADOBE READER Adobe Reader X
  - Adobe Digital Editions 1.7.2
- Die Onleihe App!** A section promoting the mobile app:
  - Für Android und iPhone/iPad
  - Im Google Play Store sowie im Apple iTunes Store kann man die Onleihe App kostenlos herunterladen.

Obrázek 1: Rozhraní služby Onleihe – implementace pro veřejné knihovny východního Bavorska

Na trochu jiném principu funguje služba **Skoobe** (<https://www.skoobe.de>). Jde vlastně o virtuální knihovnu, kde jsou zákazníci koncoví uživatelé. Nejde tedy o službu pro knihovny, ale pro jednotlivce. Uživatel si nejprve stáhne a nainstaluje bezplatnou aplikaci pro iPad, iPhone nebo iPod a poté se může dostat k obsahu Skoobe. Aplikace pro Android není prozatím k dispozici, nicméně na jejím vývoji společnost pracuje. Po nainstalování aplikace si uživatel na Skoobe vytvoří účet. Následně má zdarma k dispozici několik prvních stran. Za předplatné pak získá možnost půjčit si najednou 5 titulů, které může průběžně obměňovat. Každou knihu lze zapůjčit maximálně na 30 dnů. V nabídce je přes 9000 titulů od více než 70 vydavatelů. I v tomto případě jde výhradně o německy psanou literaturu [Skoobe, 2012].

Obrázek 2: Rozhraní mobilní aplikace Skoobe (náhledy převzaty z iTunes)

Další zajímavou službou je **PaperC** (<http://www.paperc.de>), která se zaměřuje na učebnice. V této chvíli má v nabídce přes 17000 titulů zejména z oblasti ekonomie, výpočetní techniky, lékařství, historie, lingvistiky, filozofie atd. Na webu PaperC můžeme vyhledávat jednotlivé tituly a bezplatně si prohlížet několik prvních stran (většinou obálku a obsah). Pokud se na webu zaregistrujeme, lze prohlížet celé knihy a to po dobu 10 minut. Poté se objevují pouze bílé stránky s nabídkou nákupu. Po vypršení 60 minut lze knihu opět po dobu 10 minut číst. Jak jsem již zmínil, je možnost si plný text zakoupit. Uživatel si může pořídit jednu stranu, celou kapitolu a samozřejmě také celou e-knihu. Výhodou služby je fakt, že jde o trvalý nákup a také, že v nabídce jsou kromě odborné německé literatury také tituly v angličtině (nabídka je srovnatelná s němčinou), ale i ve francouzštině, španělštině, italštině, ruštině a dalších jazycích. Z velkých vydavatelství zde nechybí např. O'Reilly Publishing, Microsoft Press nebo Pearson Deutschland.

Hacking
The Art of Exploitation

20 of 492 6 100% Search term entire book >>

PAPER^{MC}

can be written to accomplish any given task, but most of these solutions are unnecessarily large, complex, and sloppy. The few solutions that remain are small, efficient, and neat. Programs that have these qualities are said to have *elegance*, and the clever and inventive solutions that tend to lead to this efficiency are called *hacks*. Hackers on both sides of programming appreciate both the beauty of elegant code and the ingenuity of clever hacks.

In the business world, more importance is placed on churning out functional code than on achieving clever hacks and elegance. Because of the tremendous exponential growth of computational power and memory, spending an extra five hours to create a slightly faster and more memory-efficient piece of code just doesn't make business sense when dealing with modern computers that have gigahertz of processing cycles and gigabytes of memory. While time and memory optimizations go without notice by all but the most sophisticated of users, a new feature is marketable. When the bottom line is money, spending time on clever hacks for optimization just doesn't make sense.

True appreciation of programming elegance is left for the hackers: computer hobbyists whose end goal isn't to make a profit but to squeeze every possible bit of functionality out of their old Commodore 64s, exploit writers who need to write tiny and amazing pieces of code to slip through narrow security cracks, and anyone else who appreciates the pursuit and the challenge of finding the best possible solution. These are the people who get excited about programming and really appreciate the beauty of an elegant piece of code or the ingenuity of a clever hack. Since an understanding of programming is a prerequisite to understanding how programs can be exploited, programming is a natural starting point.

Your free to read time expires in 20 minutes. After that you have to pause for an hour.

Test the closed alpha on paperc.com

Book Details

Authors
[Jon Erickson](#)

Categories
[Computers > Programming > General](#)

Publishers
[No Starch Press](#)

Publication year : 2008
License: All rights reserved @
Times read: 12,704

Obrázek 3: Prohlížení e-knihy ve službě PaperC

V USA jsou e-knihy přece jen trochu dále. První pokusy s šířením digitálního obsahu začínají hluboko v minulém století. Rádi bychom zmínili dvě společnosti, které jsou dnes již tak trochu synonymem pro půjčování e-knih. Jde o Overdrive a Amazon.

Americká společnost Overdrive vzniká v roce 1986. Její základní činností je distribuce digitálního obsahu - elektronických knih, audioknih a jiného digitálního obsahu - pro knihovny, školy i další živnostníky. V 80. letech 20.století Overdrive nejprve nabízí digitální obsah na fyzických nosičích (diskety a CD-ROM) a s rozvojem internetu vytváří softwarové řešení, které umožňuje zabezpečené stahování, konzumování digitálního obsahu pro jednotlivce. Tento systém nabídky je v prostředí Spojených států velmi rozvinutý. Jedná se o jakýsi trojlístek, kdy nakladatelé nabízejí velké množství elektronických publikací, ale z určitých důvodů se jej obávají prodávat přímo knihovnám. Na trhu tak vzniká místo pro distributory obsahu, kteří se zabývají softwarovým vývojem, zabezpečením produktů, zprostředkování obsahu a následným uzavíráním smluv s knihovnami, které využívají služeb Overdrive pro své čtenáře. Knihovna si jen vybírá – předplácí kolekce, o které má zájem. Čtenář si tak může knihu vypůjčit na své čtecí zařízení a ebook po uplynutí výpůjční doby zase zmizí. Dnes společnost Overdrive využívá cca 13000 knihoven po celém světě (z toho 11000 v USA) a nabízí asi 500000 elektronických knih

od téměř 1000 vydavatelů. Společnost nabízí e- publikace v nejvíce preferovaných formátech – PDF, Mobipocket a E-PUB. [Overdrive, 2012]

Příklad spolupráce lze ukázat na New York Public Library, která od roku 2004 začíná spolupracovat s OverDrive a poskytovat elektronické publikace. Vytváří vlastní virtuální pobočku eNYPL, která statisticky vede ve výpůjčkách nad kamennou. Nabídka je až 15000 ebooků. [Vymětalová, 2011, s. 15]

Obchod Amazon.com asi není potřeba dlouze představovat. Patří mezi nejstarší (existuje již od roku 1994) elektronické obchody svého druhu. Jeho velkým přínosem pro čtenáře bylo vydání levné elektronické čtečky Kindle. Zvláště pak verze Kindle 2, která způsobila jistý boom elektronických čteček, ale i ebooků po celém světě. V roce 2010 spouští Amazon možnost půjčování e-knih. Tedy těch, které si již někdo zakoupil v obchodě Amazon a nabízí je dalším k výpůjčce. Knihu si lze vypůjčit na dobu 14 dnů. Jedná se však o knihy, u kterých majitelé autorských práv tuto možnost dovolí. V roce 2011 přichází vzájemná spolupráce mezi Amazon a OverDrive. Služba pod názvem Kindle Library Lending umožňuje těm, kteří vlastní čtečku Kindle či tablet Fire si v prostorách knihoven USA předplácející službu Overdrive vypůjčit elektronickou publikaci. V půjčených e-knihách si lze zapisovat poznámky, záložky, které zůstávají aktivní i po opětovném znovu-vypůjčení stejným čtenářem.

V příspěvku jsme se snažili představit některé služby elektronického půjčování v Německu a USA. Obdobně by bylo možné popsat i situaci v jiných zemích. Domníváme se, že některé zahraniční modely lze aplikovat i u nás. Jde jen o to přesvědčit vydavatele, aby šli do rizika a pokusili se myslet jinak. Model pro půjčování e-knih musí být výhodný nejen pro vydavatele a autory, ale také pro knihovny. V českém prostředí se již rok objevují prohlášení a různé obchodní modely, z nichž většina pomalu zapadla. V současné době se jeví jako jedno z řešení nabídka eReadingu, kterou popisuje v samostatném příspěvku Jana Matějková. Věříme, že se o e-knihách nebude stále jen mluvit, ale podaří se nám je dostat do knihoven a k našim čtenářům. Vůle však musí být u všech zúčastněných.

Bibliografické odkazy

Webové stránky služeb

1. *Onleihe: Digitale Bibliotheken* [online]. 2012. Wiesbaden: DiViBib, c2007-2012 [cit. 2012-07-10]. Dostupné z: <http://www.onleihe.net>

2. *Overdrive* [online]. 2012. Cleveland (OH): Overdrive, c2012 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.overdrive.com>
3. *PaperC* [online]. 2012. Leipzig: PaperC, [2012] [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.paperc.de>
4. *Skoobe: Die mobile Bibliothek* [online]. 2012. München: Skoobe, c2012 [cit. 2012-07-10]. Dostupné z: <https://www.skoobe.de>

Články, diplomové práce a ostatní literatura

5. Onleihe. 2012. In: *Wikipedia: Die freie Enzyklopädie*
13:20, 22. Mär. 2012 02:06 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://de.wikipedia.org/wiki/Onleihe>
6. HEEG, Thiemo. 2012. Onleihe statt Ausleihe. *Frankfurter Allgemeine: Technik & Motor* [online]. 20.01.2012 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.faz.net/aktuell/technik-motor/bibliotheken-onleihe-statt-ausleihe-11609493.html>
7. SPOSTH. 2012. Germany's first ebook subscription service Skoobe.de has launched. *FUTUREBOOK: a digital blog from Europe in association with Bookseller* [online]. 03/05/2012 08:06 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.futurebook.net/content/germany%E2%80%99s-first-ebook-subscription-service-skoobede-has-launched>
8. VYMĚTALOVÁ, Jana. 2011. *Elektronické knihy a jejich budoucnost ve veřejných knihovnách* [online] Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2011 [cit. 2012-07-05]. 43 s. Dostupné z Thesis.cz. Vedoucí diplomové práce Mgr. Eva Měřinská.
9. [Náhledy obrazovek aplikace Skoobe]. 2012. In: *iTunes* [online]. Apple, aktualisiert 04.07.2012. Dostupné z: <http://itunes.apple.com/de/app/skoobe/id425361265?mt=8>. Náhledy obrazovek převzaty z německé verze iTunes.